

Lerend kwalificeren: waarom, wat en hoe (deel 1)

written by Selene Lentjes

3 juni 2024

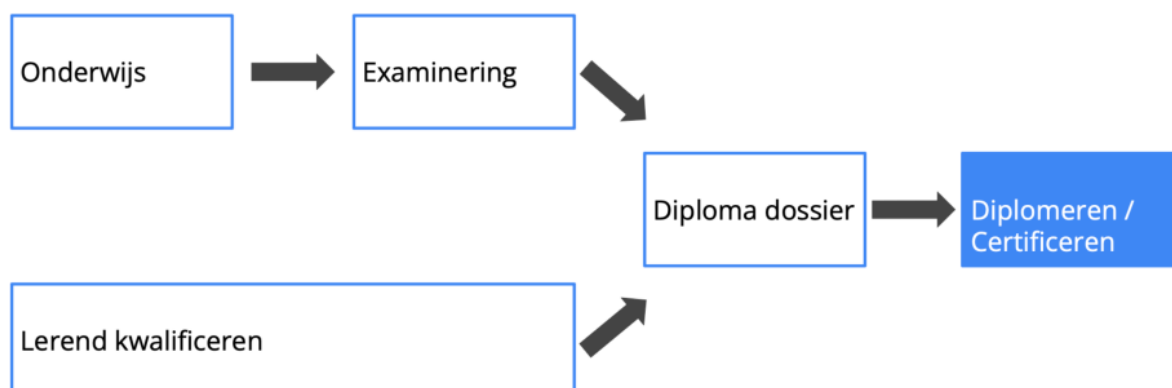
Steeds meer opleidingen zijn bezig met lerend kwalificeren. Een ontwikkeling die er op is gericht om bij het toetsprogramma meer ruimte te creëren voor het leerproces van studenten: het inzicht geven en krijgen in het leerproces van de student staat centraal. Waarom is deze ontwikkeling ontstaan? Wat houdt het precies in? En hoe kun je er concreet mee aan de slag? Daarover alles in dit eerste artikel over lerend kwalificeren.

Lerend kwalificeren

Bij lerend kwalificeren staat het inzicht geven en krijgen in het leerproces van de student centraal. Lerend kwalificeren gaat over het [nemen van een beslissing](#) over een (deel) van de kwalificatie (Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering, 2024). Dit wil je hierbij niet meer doen met bijvoorbeeld één eindexamen of afzonderlijke examenopdrachten die verzameld worden in een portfolio, maar op basis van een set bewijzen. Deze bewijzen [verzamel je gedurende het leerproces](#), dus over een langere tijd, van de student en sluiten aan op het kwalificatiedossier. De bewijsstukken hoeven dus niet meer de vorm te hebben van een traditioneel examen. De beoordeling richt zich niet langer op losse onderdelen, maar op een totale indruk. De vraag is dan ook: heeft de student voldoende geleerd en is deze beroepsklaar?

Hoe is deze ruimte ontstaan?

Voorheen was er altijd een harde knip tussen het onderwijs en het examineren (*figuur 1*). Onderwijsteams die gebruik maakten van innovatieve onderwijsconcepten - vaak [ontstaan vanuit een duidelijke visie](#) - gaven aan dat zij graag meer op maat onderwijs wilden aanbieden (Willemse & van der Neut, 2020). Wanneer dan een exameninstrument werd ingekocht paste dit vaak niet bij de innovatieve en praktijkgerichte onderwijsconcepten. Het ingekochte examen, afgenomen aan het einde van de studieduur, deed daarbij geen recht aan het zicht op de ontwikkeling en het niveau van de student door de opleiding. Als oplossingsrichting werd o.a. de mogelijkheid aangedragen om bewijzen uit het onderwijsleerproces van de student te betrekken in het diplomabesluit.

Figuur 1. Hofman, 2024 (MBO Raad, z.d.)

Vaak zijn dit onderwijsteams die betekenisvol onderwijs willen aanbieden en dit [geïntegreerd of holistisch willen doen](#). Deze keuze heeft dus niet alleen invloed op [de summatieve beslissingen](#), maar ook op de onderwijsaanpak van de docent. Toch werd er niet direct gehoor gegeven aan de wens van de teams, dit zou natuurlijk grote implicaties hebben. Uiteindelijk is er toch ruimte ontstaan, maar waardoor?

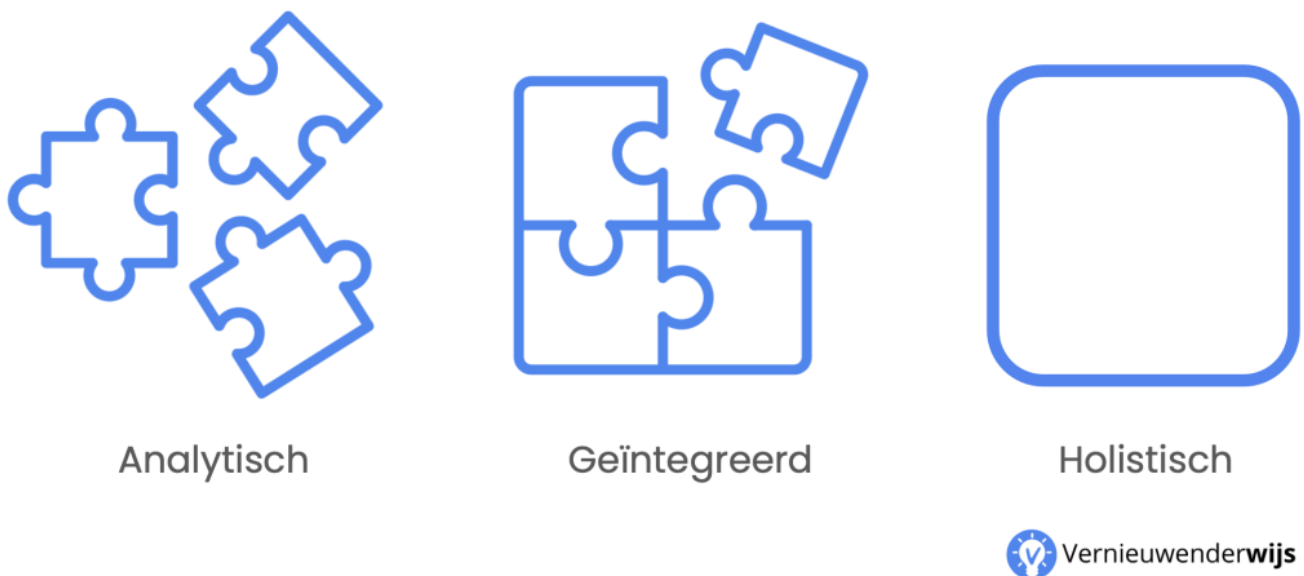
Tijdens de eerste coronalockdown in maart 2020, een periode in het schooljaar waarin veel examens worden afgenomen in het mbo, werd er gekeken naar andere manieren om een goed beeld te krijgen van het kennen en kunnen van de examenkandidaten. Dit resulteerde in het 'coronabeleid' waarbij bewijzen uit het leerproces van de student mee mochten worden gewogen in het besluit over het al dan wel of niet voldoen aan "de kwalificatie-eisen". Het komt erop neer dat de coronapandemie fungeerde als vliegwiel voor deze ontwikkeling. De kwaliteitseisen - denk bijvoorbeeld aan - betrouwbaarheid, validiteit en aansluiting op het kwalificatiedossier zijn hierbij wel hetzelfde gebleven.

Hoe lerend kwalificeren het onderwijs verandert

De leeractiviteiten die je als docent in de les onderneemt gaan een cruciale rol spelen. De kern van lerend kwalificeren is een dynamische en doorlopende evaluatie. In plaats van te leren voor een eindtoets zijn studenten continu bezig met hun leerproces. Studenten maken betekenisvolle handelingen of producten ('artefacten') waarop feedback wordt gegeven. Dit levert rijke informatie op voor zowel het leren als het nemen van beslissingen. Het voordeel is dat studenten niet meer alleen leren voor dat ene moment van de eindtoets. Geen 'zweeten, weten en vergeten', maar doorlopende feedback die hen motiveert om continu te leren en zichzelf te verbeteren.

Daarvoor is het belangrijk dat de feedback op een goede manier wordt gegeven,

maar minstens net zo belangrijk is hoe je als student de feedback ontvangt. Dit vraagt echter een aanpassing in je curriculum en lespraktijken. Hoe [ontwerp je krachtige feedback](#)? Hoe zorg je voor de juiste voorwaarden om studenten te [leren omgaan met feedback](#)? Een ander belangrijk aspect dat hierbij om de hoek komt kijken is de continue verzameling van gegevens van studentenprestaties. Enerzijds kan dit extra werkdruk voor de student meebrengen, waarbij hij of zij het gevoel krijgt steeds door een hoepeltje te moeten springen. Anderzijds kan het ook extra werkdruk voor jou als docent betekenen. Dus hoe zorg je voor de borging waarbij de student eigenaar blijft van zijn eigen leerproces en de docent niet te veel administratiewerk heeft? En hoe zorg je dat je als docent een valide beeld hebt verkregen van het leerproces, wat het vervolgens mogelijk maakt om een beoordeling te geven op de totale indruk, waarbij er wordt gekeken of de student voldoende heeft geleerd en/of de student beroepsklaar is? Je gaat dus van [analytisch naar een meer holistische beoordeling](#) (Zie figuur 2.) Hoe beoordeel je op dit moment?

Figuur 2. Analytisch, geïntegreerd of holistisch

Hoe ga je aan de slag met lerend kwalificeren?

Het is belangrijk om aandacht te hebben voor het curriculum, het systeem en het team, wanneer je lerend kwalificeren wilt introduceren in je onderwijs. Werken vanuit een gedeelde visie met het team en voldoende momenten vrijmaken om de

ontwikkelingen met elkaar te bespreken zijn noodzakelijk. Waarom doen we wat we doen en hoe gaat dat nu? Ga in gesprek met het team en maak een bewuste keuze of deze manier van kwalificeren passend is.

We hebben het een aantal keer over bewijzen gehad. Denk hierbij bijvoorbeeld aan toetsen, lesmomenten, stagemomenten, etc., op basis waarvan [studenten feedback verzamelen over \(een deel van\) de kwaliteitseisen](#) waaraan zij werken, of van hun peers (zie ook dit artikel over [peerfeedback](#)). Deze bewijzen wil je het liefst van verschillende docenten, stagebegeleider(s), etc. ontvangen. Daarbij is het belangrijk dat studenten op verschillende momenten en op verschillende manieren aan hun doelen kunnen werken en dat de bewijzen uit [verschillende type producten en handelingen bestaan](#), om zo een allround beeld te geven. Om het nog verder te concretiseren hebben we de poster Lerend Kwalificeren gemaakt (*zie hieronder*). Hierop zijn een aantal voorbeelden van bewijsstukken te vinden en kun je ook zien welke stappen tot een beslissing kunnen leiden.

De grenzen tussen het beoordelen en beslissen vervagen en er wordt dus ook wat verwacht van de docenten. Deze cultuurverandering kan voor sommigen behoorlijk groot zijn. Studenten die opgevoed zijn met de [cijfercultuur](#) moeten wellicht anders meegenomen worden in hun groei- en leerproces en [formatieve handelingen](#) kunnen hier meer zicht op geven.

Poster lerend kwalificeren

Om te helpen een beeld te vormen over lerend kwalificeren hebben we een poster ontworpen. Download deze hieronder om 'm op te hangen of als praatplaat te gebruiken.

Lerend kwalificeren

Van een set van bewijzen naar een onderbouwde beslissing

[Download poster \(A3\)](#)

Meer downloads, zoals een checklist leeruitkomsten of zelfevaluatie feedback? Check dan onze [Downloads pagina](#) met daarop 10+ downloads en artikelen.

Samenvattend

Wil je een completer beeld krijgen van de studenten om een [summatieve beslissing](#) te nemen, dan kan lerend kwalificeren enorm helpend zijn. Een rijkheid aan bewijzen is hierbij enorm van belang. Gebruik bijvoorbeeld meerdere beoordelaars en verschillende contexten om een steeds duidelijker beeld te krijgen van de student. De rol van beoordelaar kan bijvoorbeeld vervuld worden door collega's op een stageplek, de praktijkopleider, de vakinhoudelijk deskundige of docenten. Voor de uiteindelijke beslissing maak je gebruik van een

set van bewijsstukken in plaats van losse onderdelen die beoordeeld worden. Zorg daarnaast altijd voor voldoende afstemming met het kwalificatiedossier en zorg ervoor dat dit [aansluit op de toetsing \(bewijsstukken\) en jouw leeractiviteiten.](#)

Wil je hier meer over lezen, bekijk dan eens de site [onderwijsenexaminering.nl](#). Hier vind je een enorme hoeveelheid informatie, waaronder praktijkvoorbeelden, een toolkit en diverse thema's die aansluiten op dit onderwerp.

Meer weten?

Wil je actief aan de slag met lerend kwalificeren? In onze [leergang Curriculumontwerp](#) is leren kwalificeren als nieuw onderdeel toegevoegd. Daarnaast gaan we breder in op zaken zoals leerdoelen en leeruitkomsten, verschillende toetsvormen, programmatisch toetsen, formatief handelen ontwerpen en het monitoren van onderwijskwaliteit.

De leergang Curriculumontwerp 2024 - 2025 start op 2 oktober.

Literatuur

Willemse, P. Van der Neut, I., (2020). Anders Verantwoorden van de diplomabeslissing in het mbo. Tilburg: IVA Onderwijs)

Meijer, K., Van Schilt-Mol, T, Baartman, Dobbelaer, M., Van der Linden, J. & Munneke, L. (2020), Voortdurende toetsbekwaamheid in het hoger beroepsonderwijs, een eerste verkenning. Examens 2020 (2), 24-34.

Kennispunt MBO Onderwijs & Examinering. (z.d.) De basis van lerend kwalificeren. Geraadpleegd op 23 mei 2024, van <https://onderwijsenexaminering.nl/lerend-kwalificeren/de-basis-van-lerend-kwalificeren-2/>

Van der Vleuten, C., Schut, S. & Heeneman, S. (2018). Programmatisch toetsen als motor voor professioneel leren in het hoger onderwijs. In D. Sluijsmans & M. Segers. Toetsrevolutie. Naar een feedbackcultuur in het hoger onderwijs (p.

124-133). Culemborg: Phronese.

MBO Raad (z.d.). Lerend Kwalificeren voor beginners [Video]. YouTube. Geraadpleegd op 29 mei 2024, van <https://www.youtube.com/watch?v=F8MwQZueMw0>

Dit artikel is afkomstig van [Vernieuwenderwijs.nl](https://www.vernieuwenderwijs.nl).

Bekijk de meeste recente versie van ons artikel op onze website.

Vernieuwenderwijs